

שיעור ממורנו הרב שמעון זיבלד שליט"א

הלכות בדיקת חמץ

א. מצות עשה להשבית את החמץ. מהת' סגי בביטול, וחז"ל חייבו גם בדיקה, לתוס' משום שמא יבוא לאכלו, וגם ביטול, שמא לא יבדוק יפה ויעבור בב"י, ולרש"י אליבא דהר"ן, מדאו' סגי באחד מהם וחז"ל הצריכו לתרוויהו, ולפי"ז מקיים מצוה דאו' בבדיקה זו לשיט' רש"י, ולתוס' מדרבנן. וב' הדיעות הובאו לדינא בפוסקים, ונמצא שחייב הבדיקה הוא גם כדי לא לעבור על ב"י וגם משום חשש אכילה.

ב. 1. חתיכות שיש בהם כזית – בודאי עובר בב"י ומחויב בדיקה מעיקר הדין.

2. חתיכות פחות מכזית הביא במ"ב תמ"ב ס"ק ל"ג מחל' הפוסקים אם יש חיוב לבער, והמ"ב נקט לעיקר שא"צ ביעור, ואף להמחמירים נחלקו הפוסקים אם הוא חיוב מדאו' משום ב"י, דכן הוא להחכ"צ והחזו"א. אכן להגר"ז וחי' וכן נראה במ"ב שהוא מדרבנן שמא יבוא לאכלו.

ג. 3. פרורין דקים איתא בגמ' דבטלי ואינם טעונים בדיקה. להחזו"א הוא דווקא פרורין שע"ג הרצפה שבטלים מתורת אוכל. אכן בספרים ובמשחקי ילדים צריך בדיקה וביעור, ואם לא בדק צריך למכור לגוי ולכסות במחיצה. ולרוב הפוסקים וכן להמ"ב פרורין א"צ בדיקה כלל, אלא"כ יש חשש אכילה כגון בכיסים, ובמטונף קצת א"צ כלל בדיקה.

ד. ונמצא מכל הנ"ל לגבי הנקיון בשבת – בוודאי לכתחילה ישראל קדושים ונזהרים מחשש חמץ משהו אבל מעיקר הדין – סגי בכיבוד הבית ב"ג כדאיתא ברמ"א ס"פ קל"ג, ובניקיון זה יש לכבד הבית מחמץ כזית, וראוי מאד גם לפחות מכזית.

ואח"כ בבדיקה עצמה יבדוק כפי יכלתו. להמ"ב א"צ כלל בדיקה מפרורין חוץ מכיסים וכדו' שיש חשש אכילה וכל כיו"ב דלחזו"א יש לבדוק היטב אף מפרורין ופחות מכזית חוץ מאלו שע"ג הרצפה [והגרצ"ו] נוקט כהמ"ב ואף פחות מכזית א"צ להחמיר.

ה. ובאם הבית נקי עיקר הבדיקה כעין פיקוח יסודי ולעבור על כל חלקי ופינות הבית שאכן עבדו עליהם וניקום מחשש חמץ, ולכן יש לעבור בשעת הבדיקה על כל מגירה שעלולים להכניס בה חמץ.

ו. בית שיש בו תינוקות, כל המקומות בכלל מכניסין בהם חמץ, ולכן בגדים ובפרט בגדי ילדים, אפשר לכבס, ולסמוך שהפרורין נפגמו מעט וסגי בכך, וכמו"כ משחקים לכתחילה אפשר לכבסם או להשרותם מעט במים עם חומר פוגם. ובאם הדבר קשה – אפשר לבדוק שאין בהם כזית או פחות מכזית ניכר וראוי לאכילה, ודי בכך לרוב הפוסקים.

מקומות שקשה לבדוק – כגון מתחת לארונות בגדים, מתחת למכונת כביסה וכדו' כדאי למכרם לנכרי.

ספרים שמשמשים בהם באופן קבוע בשולחן שבת כמו זמירונים / ברכונים, ראוי למכרם.

ז. מכיון שהזמנים לא קלים, יש לזכור ולהמנע ח"ו מכל נדנוד של כעס וקפיידא וכ"ש אונאת דברים שהמה דאו' ויש להחמיר בהם ביותר בזמנים אלו, ולהרבות ביותר ומעביר על מידותיו יותר ויותר מאשר

הידורים וחומרות של חששות רחוקים, ואדרבה יש לנהוג במשנה זהירות ולהרבות בהארת פנים ולהשרות אוירה רגועה ושמחה בבתי ישראל שהמה משכן לשכינתו ית', ומעיקר חובת היום המה.

ח. לכו"ע אסור להתחיל במלאכה בזמן הראוי לבדיקה ובסמוך לו דהיינו חצי שעה קודם צאה"כ וכן אסור לאכול, וטעימה שרי וכמו"כ פירות ושתייה אבל באופן שלא יהא שהות רבה שכן הבדיקה דינה בתחילת הלילה וכמו"כ אסור ללמוד, ואם התחיל בהיתר, להשו"ע א"צ להפסיק ולהרמ"א צריך להפסיק.

ט. אם אין מנינים מסודרים, או הנמצא בבידוד ומתפלל ביחידות, יש להתפלל ערבית כהכרעת הח"י שתדיר קודם ומיד אח"כ לבדוק.

י. מברך על ביעור חמץ, ואם בירך לבער יצא, ובאם שכח לברך, יכול לברך כל זמן שעדיין בודק, ואם כבר גמר בדיקתו, כל המ"ב דהמברך בזמן הביעור יש לו על מי לסמוך.

יא. ראוי לא לדבר כל זמן הבדיקה ואם שח בדברים שאינם מעניני הבדיקה הוי הפסק.

יב. ברכה מועילה לכמה בתים והליכה לא הוי הפסק, ואפשר לבדוק אף בית השכן באותה ברכה.

יג. כמו"כ אפשר ע"י שליח, ואף נשים וקטנים יכולים לבדוק במקום הצורך, וכגון הנמצא בבידוד וכדו' או הבא לבדוק אצל אדם הנמצא בבידוד יברך ויבדוק לחדרו, והשליח ימשיך על סמך הברכה של בעה"ב, ובאם בעה"ב לא בודק כלל, השליח מברך ובודק. ואם בודק שלא בשליחות בעה"ב בודק בלא ברכה.

יד. המנהג להניח פתיתים, וכל בשעה"צ דכהיום שהבית נקי לגמרי יש לזה יסוד מדינא, אבל אם לא הניחו, מ"מ יכול לבדוק בברכה.

טו. חז"ל חייבו לאור הנר לפי שיפה לבדיקה ומ"מ א"צ לכבות את האור בחדר אם מפריע לבדיקה, ואפשר גם לבדוק עם פנס שמאיר כראוי, ולכתחילה ראוי ע"י נר לכה"פ חלק מהבדיקה.

טז. מדינא יש לבדוק הכל בליל י"ד, ואם רוצה להקדים, יכול לבדוק בלילה ע"י נר או ביום במקומות מוארים כנגד החלון ממש, וראוי להשאיר מקום אחד לבדקו בליל י"ד ע"מ שיוכל לברך.

יז. היוצא מן הבית לפני ליל י"ד יבדוק ליל י"ג לאור הנר בלא ברכה, וראוי לשכור את החדר שבו נמצא בפסח ויוכל לקיים בו בדיקה כדין בזמנו.

יח. מקומות משותפים – כגון חדרי מדרגות ומקלט, אם יש חשש שהכניסו בהם חמץ מחוייבים בבדיקה מעיקר הדין ולא גרע מביהכ"ס וחרצר שמחויב בבדיקה בברכה. ובאם זה טורח לכה"פ יעבור עליהם לראות שאין כזית חמץ בעין [בארונות חשמל וכדו'].

יט. אם זורק את החמץ לפח אשפה עירוני, די בכך, אבל בפח פרטי או משותף ראוי לפני"כ לפגום את החמץ שלא יהא ראוי כלל, ועדיף לזרוק בלא נילון ע"מ שימאס לגמרי.

והי"ת ישלח עזרתו וישועתו במהרה, ונזכה יחדיו לאכול מן הזבחים ומן הפסחים ולחזות עין בעין בישועת ה' בשובו אל נוהו כששמחת עולם על ראשנו.

אמן ואמן